

”ויכלו השמים והארץ וכל צבאם” (ב,א)

לימוד קודם הקידוש בליל שבת

אתא בגמ' בשבת (קט"ב): כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכלו, מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, שנאמר ויכלו אל תקרי ויכלו אלא ויכלו.

ופסק השו"ע (רע"א, א) 'כשיבא לביתו ימהר לאכול מיד'. והמשנ"ב (סק"א) כתב: היינו לקדש כדי שיזכור שבת בעת תחלת כניסתו, דכל כמה דמקדימין ליה טפי עדיף, ומכיון שקידש צריך לאכול מיד כמבואר בסימן רע"ג ס"ג בהג"ה. ובשו"ע הרב (רע"א, ב) כתב: ומצוה מן המובחר לקדש סמוך לתחלת כניסתו בכל מה שאפשר.

והמג"א (סק"א) כתב: והרמ"ע בתשובה (סימן ב) כתב שאם אינו תאב לאכול יכול להמתין שכבר זכר אותו בכניסתו בבה"כ ע"ש. ובמשנ"ב (סק"א) הביא בשם המג"א דאם אינו תאב לאכול יכול להמתין מלקדש עד שיערב שכבר זכר את השבת בתפלתו בבה"כ ויוצא כזה המ"ע דאורייתא להרמב"ם.

וכתב הנהגתו במקור חיים (אורים סימן תלא סק"ב) נראה דמה שכתב המגן אברהם בסימן רל"ה דנתקן בתחלה, אין הכוונה דהקידוש נתקן בתחלת הלילה, דא"כ היה אסור ללמוד קודם קידוש, וגם היה צריך לקדש בתחלת הלילה דוקא. אלא הכוונה דנתקן לתחלת שום אכילה, לכך אסור אפילו בטעימה.

והשואל ומשיב (הגהות על השו"ע שם מובא במהדורת מ"י) כתב ע"ד המג"א דיכול להמתין אם אינו תאב לאכול: 'ומכל שכן לדרוש או ללמוד ברבים שרי. ועיין ירושלמי (ביצה פ"ה ה"ב) הובא ברי"ף ורא"ש סוף עירובין, ובירושלמי (סוטה פ"ק ה"ד):

ובשו"ע (הל' פסח תע"ב, א) כתב דבבילי הסדר 'יהיה שלחנו ערוך מבעוד יום, כדי לאכול מיד כשתחשך, ואף אם הוא בבית המדרש, יקום מפני שמצוה למחר ולאכול בשביל התינוקות שלא ישנו, אבל לא יאמר קידוש עד שתחשך'. והעירו בזה, דרק בהל' פסח כתב דמחויב לקום מבית המדרש למחר, ובשבת לא הזכיר כן, ורק כתב 'דכשיבא לביתו ימהר, והיינו מהרגע שבא לביתו.

והיעב"ץ בסידור בית יעקב (הנהגות ליל שבת או"י עמוד קט"ב, ב) כתב: 'אחר תפלת ערבית לא יעצב אדם מליכנס לסעודת מצוה מיד ולקדש היום בכניסתו, שכן ריזיון מקדימין למצוה, דחביבה מצוה בשעתה ולא יחמיצנה', עכ"ד. אכן הנצי"ב בהעמק שאלה (פרשת ויחי שאילתא לד אות ה) כתב: 'דכמו שאין ת"ת נידחית במצוה שאפשר להעשות ע"י אחרים, ואף על גב שמצוה לכל אדם להודור ולהקדים למצות לעשות ע"י עצמו, מ"מ כיון שאין גוף המצוה נידחית לגמרי, ת"ת קודם למעשה בזה', יע"ש. ולפי"ז יתכן שכ"ד היעב"ץ הם לא במקום ביטול תורה.

והנה כבר התפרסם בשער בת רבים הנהגתו של רבינו מרן ראש הישיבה ה"דרכי שמואל" זצ"ל, בליל שבת קודש, לאחר תפילת ערבית, היה מתיישב ללמוד עד זמן מה לפני חצות הלילה. ואמר לי הגר"א וינר שליט"א שהיה נוהג לאכול שנים רבות עם רבינו בליל שבת, שרבינו היה קורא לו לפני שבת, להזכיר לו לאכול סמוך שבת, כדי שיהיה לו כח להמתין בליל שבת. ורבינו הוסיף ואמר, שלאחר הסעודה יותר קשה ללמוד, ועל כן מעדיף ללמוד לפני הסעודה [ופעם אחר שהיו מקשה עליו ללמוד]. ורבינו היה משתדל לקדש לפני חצות בליל שבת. ופעם אחת בדרכם מבית המדרש לבית רבינו הפטיר ואמר, זכורה לטוב הרבנית ע"ה, שהיתה ממתנת בליל שבת עד שהיה חוזר מבית המדרש.

וכן אמר לי הרה"ג חגי ישורון שליט"א, שכשהתחיל לישב עם רבינו ז"ל בסעודת ליל שבת, קרא לו רבינו ז"ל ביום שישי, ואמר לו שהוא נוהג לאכול מאוחר, וכדאי שיאכל סמוך לשבת.

ויש לציין, שסבי הגאון רבי עזרא ציולק זצ"ל [שיום פטירתו כ"ו תשרי, ויהיו הדברים לע"נ], פעם תמה בפניו מה הביאור בהנהגתו של רבינו ז"ל בזה, דהרי כתב בשו"ע ז"ל שיהיה לומר ולעשות קידוש. ואכן באמת לא מצינו שם שכתב שחייב למחר לקדש כשהוא נמצא בבית המדרש. והיעב"ץ כתב שיש ענין של ריזיון מקדימין, ולדברי הנצי"ב הנ"ל ג"כ מיושב.

1. כתב בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סימן ב) מנהג של רוב ישראל משנים קדמוניות, שלא להיות נדחים אל ביתם בשבת לסעודת הלילה תכף אחר תפלת הערב, אלא כל אחד לפי עונג שלו, והנה להם לישראל שבני נביאים הם, ושפיר מקיימין זכרונו על היין בכניסתו כל זמן שאין נכנסים לסעודה אלא בקדוש היום, וכל שכן דין דאי דרבנן הוא ומצות זכירה שאורייתא קיימנה בתפלה בכניסתו דוקא דחתמין בה מקדש השבת, וכי' ומי שאמר למחר ליכנס לסעודת הלילה תכף אחר ערבית אפשר שהיה מתענה בערב שבת ונזהר שלא ליכנס לשבת כשהוא מתענה הרבה.

2. בירושלמי בסוטה שם מובא המעשה שפעם אחת ר"מ האריך בדרשתו בליל שבת, ואשה אחת חזרה מאוחר לביתה וכבר הור כבה, ובעלה כעס ואמר לה שיהיה לך ליכנס לביתה עד שתליך לירוק בפני ר"מ יע"ש. ובירושלמי ביצה מובא שרבי אילא אתעכב בבית המדרש בליל שבת, וכשחזר לביתו כל בני הבית ישנו ולא רצה לדפוק משום השמעת קול, יע"ש. ויש להוסיף שהיה פשיטא ליה להשואל ומשיב שהמעשה עם רבי אילא היה

"בראשית"

בספר "אלף כתב" (ח"א אות קלב) הביא משמו של מרנא הגר"א זיע"א כך [והדברים מפורסמים מן משמו]: הגיד לי הר"א לנדא מעיה"ק ירושלים, בחורף תרס"ג, בין ונכד להגר"א, שמר זקנו התנא הגאון דווילנא זלה"ה בחיותו בגולה, הגיע לעיר בערלין, והיה לו עמו פנקסי תורה, וגם ניירות רשם בהם חידושי תורה, ובהיותו אצל בעל הבית אחד בבערלין, נפל להגאון ז"ע נייר אחד על הארץ, ובעל הבית הגביהו, ומצא שכתב בו בגאון, שכל הש"ס בבלי וירושלמי תוספתא מכלילת ומדרשים מרומזים בתורה שבכתב, וכל תורה שבכתב מרומזת בספר בראשית, וכל ספר בראשית רמזו בפרשת בראשית, וכל פרשת בראשית בחיבת "בראשית"!

שאלו הבעל הבית: הנה נולד לי בן בכור אשר אני מחויב לקיים בו מצות פדיון הבן, יראה לי רבינו איה מרומז מצוה זו בחיבת "בראשית"? והגאון ז"ל השיבו ברגע, בראשית ראשי תיבות בך ראשון אחר שלושים יום תפדה...

בנוסף אחר מביא רבי ברוך הלוי עפשטיין בספרו "מקור ברוך": אספר מה ששמעתי בענין זה בילדותי מאת זקן מופלג ת"ח מוילנא, שסיפר מה ששמע מאביו, כי פעם אחת היה אביו מיסב בסעודת פדיון הבן אצל קרובו ונכדו של הגר"א, והיה שם הגר"א... ובתוך הסעודה נסתכבה השיחה על דברי הרמ"ז במעשה דאבנר, ושאל אחד המסובים את הגר"א, אם נכון מה שאומרים בשם ספרי קבלה שכל מצוות התורה וגדולי המאורעות בישראל נרמזים ע"פ רמזים שונים בפרשת בראשית? ונענה לו הגר"א בראשו לאות כי אמנם כן הוא, והוסיף השואל לשאול מענין השעה, איפוא נמצא רמז בפרשת בראשית למצוות פדיון הבן וכו'.

והוסיף על כך רבי ברוך עפשטיין: שלפי דברי הגר"א הללו, שכל המאורעות רמזים דייקא בפרשת בראשית, אפשר להבין מה ששאלו בגמ' חולין (קלט"ב) משה מן התורה מניין? והשיבו בפסוק מהפרשה "בשגם הוא בשר", כי מילת "בשגם" עולה כמנין משה, והרי יש בחומש שמות הילך הרבה פעמים מילת משה, אלא ששאלת הגמ' היכן זה בפרשת בראשית, כאשר הכל נרמז בפרשת בראשית...

כבר היה לעולמים

מרגלא בפומיה דהגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל לספר את אשר אירע בשנת תש"ח: כאשר נערך עימות באמונת המאורעות, תקף נציג הליגה הערבית, אמוחד שוקיירי, את נציג הסוכנות היהודית דאז, (ב.ג. ליימס, ראש המשלח הראשון...) וכך אמר: אנו יושבי הארץ מדורי דורות, ביפו ברמלה ובלוד, בחיפה ובעכו. במאות כפרים עריים. באיזו רשות אתם דוחקים את רגלינו, באיזו זכות אתם נוחלים את אדמותינו, מה לכם בארצנו?

נשא נציג הסוכנות היהודית את התנ"ך אשר היה בידו אל על, וזעק: זה ה"קושאן" שלנו על ארצנו, זה שטר הקניין! ...

לא התבלבל לרגע נציג הליגה הערבית וענה על אתר: "האדון מתל אביב" - כך כנהו - מנפנף בתנ"ך בכשטר קנין, אבל בתנ"ך הזה הרי כתוב "ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם מחלליה מות יומת!" ובתל אביב הרי נוסעים בשבת!...

היה אומר הגר"י גלינסקי: ומה באמת התשובה? - כשזה נח לי אני מנפנף בתנ"ך, וכשזה לא נח לי אני מנפנף את התנ"ך... רחמנא ליצלן!

והיה סייג ואומר: רש"י אומר: "הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו", וכי הגויים יתרשמו מהטענה הזו? - אלא התשובה היא - שלא אכפת לנו אם הגויים מבינים כוז תשובה או לא, אלא שעלינו להיות שלמים עם עצמינו! כי ה"קושאן" הזה מחייב אותנו, לא בהחללת הארץ בלבד, אלא בכל אורחות חיינו!

למי מותר ליהנות מהעולם הזה

על דברי רש"י 'בשביל התורה ובשביל ישראל שנקרא ראשית', כתב האור החיים הקדוש דבר נורא ומבחי:

מי שאינו עוסק בתורה, או לפחות מחזיק לומדי תורה, אסור לו ליהנות מהעולם הזה, שהרי כולו נברא רק בשביל התורה, ואם אינו לומד תורה או לא מסייע ללומדי תורה, אין לו היתר ליהנות מהעולם הזה.

וז"ל: 'מי שזכה בתורה, זכה בכל העולם, ומי שלא זכה בתורה, אין לו ליהנות מהעולם עד מדרך כף רגל זולת אם ישמש הכשר עמלית'.

בין אדם לחברו

בפרשת קין והבל היה עומד הגאון הגדול רבי אליהו ברוך פינקל זצ"ל על כמה מוסרי השכל נפלאים, וכך היה אומר: יש לנו ללמוד מכאן מהנהגתו של הקב"ה שאף שהטעם שלא שעה אל קין ואל מנחתו הוא מפני שקין הביא מפרי האדמה - מן הגרוע, ולא היה קרבנו מהודר כהבל אחיו שהיה מבכורות צאנו ומחלבה, אבל כיון שמכל מקום [ויותר לקין מאד ויפלו פניו], מיד פנה אליו הקב"ה ושאלו 'למה חרה לך ולמה נפלו פניך', ומוזה נלמד להשכיל להשתתף בצער חברינו, ולהיות נושא בעול עם דאגתו, ועי"ז נקיים "והכלת בדרכיו" לידבק במדותיו של הקב"ה, מה הוא רחום אף אתה רחום.

עוד הקשה: דהנה לא נתפרש בתורה הטעם שנקנסה מיתה על הבל, והרי הבל הוא היה המושלם כאשר בביאו קרבן לד' דקדק להביא מבכורות צאנו ומחלבה, וזכה באמת בעבור ש 'שיושע' ד' אל הבל ואל מנחתו, וא"כ מה חטא היה בידו שגנעש בעונש מיתה. ויש שרצו לומר (עיין כלי יקר) שהתביעה היתה במה שהביא "גם הוא" [נאך גיעמאכט], ויעי"ז בספורנו (לקמן ג.) ששת היה צדיק מקין והבל, כי גם הבל לא הקריב עד שקדמו קין וקדש. אבל עדיין אי"ז טעם לעונש מיתה, ובפרט שאחר שנתעורר להביא גם הוא, הוסיף מדיליה להביא מהמובחרים, שדבר זה לא ראה אצל קין. ובשם הארי"ז ז"ל מובא ע"פ הוזה"ק שהתביעה על הבל היה שהציץ בהקב"ה.

אולם אפשר לומר שהתביעה על הבל היה גם במה שלא התייחס לנפילת פניו של קין, ולא פנה אליו לשאול ולהתעניין בסבת הדבר, שלא נזכר בתורה שהבל נהג במדתו של הקב"ה לשאול את אחיו למה חרה לך ולמה נפלו פניך, וגם זה היה בכלל הטעם שנקנסה עליו מיתה.

והדבר מבחיל על הרעיון עד כמה נדרש האדם להיות נושא בעול עם חבריו, שאם רואה את השני שפצלו פניו ולא מתעניין אצלו, יש בכלל דבר זה חיוב מיתה... ויש להוסיף אומר במה שהדין אצל הבל היה בתכלית הדקדוק ובלבד חומר הדין, משום שהבל היה אביר להיות מיסודי העולם, וכשם שבתחילת הבנין צריך הקפדה יתירה שלא ימצא שום סטיה קלה, דאם לא כן, אין הבנין ראוי להתקיים, כן הוא בשנים העולם יש להקפיד בביסודותיו על טוהר המידות, שכל פגימה קלה בהם אחריתה מי ישרונו.

ועכ"פ לימוד גדול יש כאן עד כמה צריך לנהוג בהארת פנים ולהשתתף בצער חברינו, שאם רואים אחד שנפלו פניו צריך מיד להתעניין אצלו ולדאוג לו. וכך צריך להיות צורת החיים בשיבה, וכפי שידוע ממרנא הגר"א זיע"ש שאמר להסבא מלכבודאק זלה"ה צוהר הנהגה בשיבה צריך להיות באופן רוח שפלים ולהחיות לב נדבאים! וכך כל יהודי צריך לנהוג, וכל זה בכלל הציווי "והכלת בדרכיו" מה הוא רחום אף אתה רחום וכו', וכנהגותו של הקב"ה שמיד כאשר נפלו פניו של קין פנה אליו ושאל למה חרה לך ולמה נפלו פניך. ומידה טובה מרובה שמי שנוהג במדה זו ששם ליבו לצער חבריו וזכה בזה לרוב טובה.

רוממות הזמנים

חודש
מרחשון

הרב יוסף בריקמן

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה ה"דרכי שמואל" זיע"א

מרחשון שפונתיה

את המצוות - מסתמין דבריו, ובודאי שאחרי כל המצוות שעשינו בימים הנוראים ועשיית, וסוכות וארבעת המינים, שהיום יש כל כך הרבה חומרות... ועם ישראל מהדרים במצוות, בודאי שהשטן מתערבב על ידי זה. וגם הריקודים בשמחת

תורה ששמחים עם התורה הקדושה מערבים את השטן, שבודאי מה שהכי מפריע לשטן הוא לימוד התורה הקדושה! ולמרות כל זה, השטן אינו יושב במנוחה, אלא כמו שאמרו חז"ל (קידושין לב), שיצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ומתחדש עליו בכל יום, ועל אחת כמה וכמה עכשיו שהיצר לא מוותר... ואדרבה, הוא מתכנן תוכניות גדולות איך להחטיאנו בשבוע הזה שנוטר עד תחילת זמן חורף... וצריך להילחם בו בחכמה ובתבונה.

להתחזק תמיד

ואחר הימים הקדושים, נשארו לנו השבתות שהם ימים קדושים ביותר, ועל ידי השבתות ניתן להמשיך את כל מה שפעלנו וקיבלנו בימים הנוראים. וצריך להתעורר למעשה ממש, לא המדרש עיקר אלא המעשה. והעיקר הוא להתחזק בתורה שאין שיוור רק התורה הזאת, כי הם חיינו ואורך ימינו, לימוד התורה בעיון ולא ברפיון ובשטחיות, אלא בעומק ממש! וגם בתפלה, להתחזק מאוד בתפילה בכל הכוחות והכוונה. וגם לשמור על טהרת הנפש והנשמה. לשמור על העינים, וכמו שכתב הטור בתחילת אורח חיים על דברי בן תימא ש'היו קל כנשר' שיהא קל לעצום עיניו ככמו קלות הנשר, וכך גם מיד כשרואה דבר שאינו הגון לראות, צריך להיות 'נעצם עיניו מראות פרע'. והעיקר שנתחזק למעשה, ונזכה לעשות ולקיים באהבה, ושיהא המשך לימים הקדושים שזכינו להם.

להמשיך עם הקנינים

אנו נמצאים ממש סמוך לסיום הימים הגדולים, ימים הנוראים יומי חג הסוכות, הושענא רבה ושמחת תורה, ובימים הללו התביעה גדולה מאוד... שהרי כל אחד השתדל להתעורר, ובודאי שהתעוררנו... ואם אחרי

שעברו הימים הגדולים אנו חוזרים להרגלים הקודמים שלנו, זה מראה ח"ו שכל ההתעוררות היתה ענין זמני בלבד, מחמת הימים והתקופה. וכמו שיש תקופות בשנה של 'נרע ונקצר וקר נחם ונקץ וחרף', יש גם ימים שמתעוררים ויש ימים שלא... ואף שאסור לזלזל בשום התעוררות ואפילו קטנה, אבל חס ושלום אין לזה כמעט תוכן, אם לא שממשיכים עם ההתעוררות הזו הלאה, לחיות עם זה כל השנה. ובפרט עכשיו שאנו נמצאים בחודש מרחשון, וכמו שכתב החיד"א בשם הגדולים שחודש מרחשון הוא מלשון 'מרחשן שפונתיה', דהיינו שהשפתיים עדיין מרחשות את התפילות הגדולות וההתעוררות של חודש תשרי.

בודאי שכל אחד קיבל והשיג בימים הקדושים הללו, וכל אחד ואחד לפי הכנת נפשו וטהרת נפשו כך השיג. ועל כן יש חובה להמשיך את הקניינים הללו. ועכשיו שגם התחלנו את התורה מחדש, אנו צריכים לשמור ולקיים אותה ולהגות ולשקוד בה יומם ולילה.

וצריך לנצל את ההתחדשות של הבריאה, שאף שהקב"ה מחדש בטובו בכל יום, אבל יש גם את ההתחדשות המיוחדת בכל שנה של 'זה היום תחילת מעשיך'.

מלחמת היצר

אמנם חז"ל אומרים (ר"ה טז), שעל ידי התקיעת שופר בראש השנה מערבבים את השטן שלא יוכל להשטין עלינו, ומפרש רש"י 'כשישמע ישראל מחבבין

1. לא מצאנו כן בכתיב החיד"א, אלא בספרי צדיקים אחרים, וכן בליקוטי הרי"ם (חודש מרחשון) 'מהרה"ר בן בנימין מפרשיטחא זיע"ע שמעתי, שנקרא מרחשון מלשון מרחשן בשפתיו, אשר נשאר עוד מתשרי ששפתיו מרחשין מאליהם'. וכוונתו לדברי הגמרא (מגילה כג), 'אלא מתפלל ישהה כדי הילוך ארבע אמות למה לי, אמר רב אשי: שכל ארבע אמות תפלתו סדורה בפיו ורוחשו מרחשן שפונתיה'.

רוממות המעשים

פנינים
ועבודות
מרביות

הרב יודל ציציק

הספד הגאון רבי שמואל צ'צ'יק שליט"א על הגאון הגדול רבי אהרן פישר זצוק"ל (ח"א) בן מרן הראב"ד בשל "אבן ישראל" זיע"א

ומיד אמר ר' חיים לאשה שהיתה שם בביתו, 'נו, הייבט טאטן זאגן...' - "תתחיל להגיד..." היא התחילה להגיד את הנוסח של "הטבת חלום", ור' חיים בקש מהם לומר את יחד את הנוסח של "הטבת חלום"... אחר כך ר' חיים בירך אותה שלא תדאג, כי לא יאונה לה כל רע, והיה לה רק טוב. אחרי שהלכה תדאג, להרגיש ר' חיים כי ר' ראובן מתמיה על פשר הדבר, פנה אליו ואמר לו: 'שלום עליכם' ר' ראובן, וואס מאכט איהר ר' ראובן?... [אך את מרגישים ר' ראובן]. אחר כך אמר לו: 'כאשר היית ראש ישיבה בוואליין, העבודות ה' שלי היתה לתרץ רמב"ם 'מוקשה', כיום אשר הנני מכהן כרב בריסק, העבודות ה' שלי היא, ליישב

אשה 'מוקשית'... [דהיינו, 'קשת-רוח']²

גם הגאון הקדוש כ"ק מרן רבנו יואל זצלה"ה מסאטמאר, אמר ופעל עם היסוד הזה. כאשר הגאון הקדוש מסטמאר זצ"ל נפטר, שמעתי מאבי אודות מדת האהבת ישראל אשר היתה בו, וסיפר אבי, כי פעם בערב פסח [שנת תשי"א] היה מחסור בתפוחי אדמה, קרא הרבי מסאטמאר לנגיד ר' ישראל זופניק לפעול בעניין, ואכן מצאו, כי מקפריסין יש תקוה, להביא תפוחי אדמה לארץ ישראל בכסף מלא, אמנם המשלוח יגיע לירושלים ממש בימים הסמוכים לזחל הפסח. המשלוח תפוחי אדמה הגיע לירושלים בשבוע לצאת, וחילקו לכל דיכפין והיה מהו קידוש ה' גדול - מהמראה הנפלא של מדת החסד אשר פעל האדמו"ר מסאטמאר, על ידי ר' ישראל זופניק, כאשר נראו כל כך הרבה יהודים - חשובים ופשוטי עם - איך שחוזרים מהחנות עם 'תפוחי אדמה' עבור ימי החג בע"כ.

אבל, אחרי כל ההתרגשות הזאת, ברצוני לומר, כי באמת החלוקה של התפוחי אדמה בערב פסח, באה כתוצאה מהעבודת ה' של אותם ה'יולמדים'... אותם ה'אגפנים'... המתמידים מהדור הקודם. כמו שאמר החפץ חיים, [בספר 'שם עולם' חלק א' פרק ט' בהגה"ה], 'הדיקין סובלים עניות בעולם הזה והעולם ניוון בזכות', [כמו שצינו אצל רבי חנינא בן דוסא [ברכות י"ז, ב'], שיעצת בת קול, כל העולם ניוון בשביל חנינא בן דל, וחנינא בני דל בקב חרובין מערב שבת לערב שבת] - חושב להם השם יתברך זה לחסד גדול, שהניח מהחלודים עם העולם גדול

ומנפח ומניח אותה בצד, וכמעשהו בראשונה כך מעשהו בשנייה ובשלישית. לאחר השלישית, החל להתאנח 'כזה היוז'... וכך גם מנפח את הרביעי וממשיך להתאנח בקול גדול - 'כזה היוז'... וכן בכל הריאות... אני לא מצאתי שם את ידי ואת רגלי, מרוב שהיה ניכר על פניו צער גדול, לבסוף עשה שתי ערימות, אחד בצד ימין והשני בצד שמאל, בכל ערימה היו כעשר ריאות ואמר לי, על צד אחד תגיד לאבא שאת אלו אי אפשר בכלל לאכול [ולא אמר 'טורף'... וכמובא כאן בגליון]. ועל הערימה השנייה הוא נתן 'קריעכץ'... [אנחת כאב] ואמר: 'אלו! נו! נו!... כאומר, אם לא יאכל אותם - יותר טוב. חזרתי לומר ומסרתי לו את התשובה ואמר, שימכור הכל לגוי. אני הלכתי הביתה וספרתי לאבי את כל אשר אירע, כדי שידע על מה מדובר... שאתם הוא יפגוש את הרב פישר ויתחיל לשוחח אתו על הענין, שידע במה המדובר. ובאמת בני הנחם מזה שאמרת לי את הענין. על כל פנים, למדנו מהסיפור הזה, מה הוא להשתתף בצערן של ישראל... צער של ההפסד ממון, וכשספרתי את זה לרב [רבי אהרן] זצ"ל הוא מאד התרגש.

תורה וחסד

סיפר לי הגה"צ רבי רפאל בן מרן הגרי"ד סאלאוויצקי זצ"ל, כי כאשר מרן הגאון רבי ראובן גרוזובסקי זצ"ל הגיע לראשונה לרבנו חיים בריסקער, ר' חיים לא נתן לו אפילו 'שלום עליכם', אלא מיד אמר לו: 'קומט אריין ר' ראובן...' והניס אותו לביתו וכבר ישב שם יהודי נוסף. תיכף

1. אבי זצ"ל אמר לי פעם, כי שם לב - לזה שהרב פישר אינו משתמש במילה 'טורף', אלא הוא בוחר להתבטא, כי 'ריאה זו לא בסדר'... 'אין לאכל'... אבל אני אצלו המילה 'טורף', וכך גם אני הבחנתי באותו מעמד, את מה שמעתי מאבא זצ"ל.

2. והואל וסיפור זה נערך מתוך הקלטה 'פיו' של הגר"ש שליט"א, ומצאנו סיפור זה מובא במקום אחר [חתת הכותרת: 'תורת חיים'] 'מפי כתבי', אשר כתב בצעמו - עם כל ההתרגשות שבדברים, לכן ראינו לנכון להעתיק כאן את לשונו, לתוספת תועלת מהסיפור, כשיצא 'מפי כתבי' שליט"א, בכל רגשות שהלבת את קדשו, 'לשונו: 'סיפור זה רפאל הלוי שליט"א, בן מרן הגרי"ד סאלאוויצקי זצ"ל, כדלהלן: שכבר מרן הגאון רבי ראובן גרוזובסקי זצ"ל, כשכא בפעם הראשונה אצל מרן רשכבה"ג רבנו חיים הלוי זצ"ל, נשכחין כרבה של בריסק, מיד כשראו רבנו חיים הלוי - את כבוד מרן הגאון רבי ראובן, לא האריך אתו בשום דיבור, אפילו לא 'שלום עליכם' וכו', אלא מיד הכניסו בחדרו, והורה לו לישב. תוך כדי כניסתו של רבי ראובן, קרא רבנו חיים לאשה אחת, מהחדר הסמוך, כשהוא נותן לה סידור הלוי, ואומר לה 'אבא הלוי - חלמ'א רחמים', על רבנו חיים - 'נו, אמרי את הנוסח של ה'הטבת חלום'... ורבנו חיים, מרן רבי ראובן ואיש אחד שהיה בחדרו כבר טרם בואו של ר' ראובן, השיבו לה את הנוסח של 'הטבת חלום' כאמור בסידור, עד תום. אחר כך בירך רבנו חיים את האשה, והגיע את רוחו, באמרו לה שאין לה לחשוש מהחלום, כי הכל על קוממו בא בשלום...

רבנו חיים הרגיש, על מרן רבי ראובן זצ"ל, שהוא מן הפליאה, 'ולוא'ינער שישגיבה'... 'בריסקער רב'... 'עדיין לא הספיק אפילו לא להתייחס אלי כאמור וכו', וכולו מסור ל'הטבת חלום' של אשה אחת... ולכן אחר שהאשה הלכה לדרכה, נתן לו רבנו חיים, לרבי ראובן 'שלום עליכם'... במאור פנים

מוריד הגשם ואתא מיטרא' וכו', ע"כ. עוד הראינו, שכתב ה'חובות הלבבות' בשער 'אהבת ה' [פרק ז], 'זה לשונו: 'אבל מנהגי אהבי ה' יתברך רבים מספור, אך אזכור מהם מה שידוע לי וכו' ויזכורנו מסתלקים היסורים ויורדים הגשמים ובזכותם וישוקה האדם והבהמה', וכו' ע"כ.

וראה מה שכתב רבנו אלחנן וסרמן הי"ד, 'זצוק"ל זיע"א, זה לשונו: 'פאה פ"א שנהא א': 'אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה'. והטעם משום דהוי טוב לשמים ולברית [פ-פ] המשינות להרמב"ם, ובה נאמר 'כי פרי מעליהם יאכלו' (ישע' ג'), דחשיב במתניתין גם תלמוד תורה, ומה טוב לביתו של נפש, ומה מכל המצוות שבה אדם לנקוטם ואפשר לומר לפי מ"ש בס' פנה חיים דכמו שתחלתה בריאת העולם היתה בשביל חמריה וכו' כמו כן קיום הבריאה בכל רגעי תלוי בתלמוד תורה, ואילו היה נפסק רגע אחד לימוד התורה בכל העולם ח"ו, תיכף תתבטל כל המציאות ומצאנו שכל תלמוד תורה יש לו חלק בקיום כל הבריאה כלה, ואין לך טוב ממצאנו ויטעם לביתו יותר מזה', ע"כ. [קובץ מאמרים] עמוד מ"ב. בחידוש ח"א עמוד מ"ד. ומקורו מ"דגומאות לביאורי אגדות ע"ד הפשט" שבסוף ספר 'קובץ הערות' סימן ז', וז': 'ובחשמונות שבסוף הספר'.

וכתב מרנא החזון איש זיע"א, זה לשונו: 'רב שלומי! שמחתי לקראת דבריך, ואשר חלקך, ויבטיח האלו המצוות בלימוד התורה הוא עושה חסד עם כל שוק ללחוף זכות מן מוחסה', ע"כ. [קובץ אגרות] - 'חזון איש' א', ס"ג. ובמקום אחר כתב, זה לשונו: 'צריך להתחזק בלימוד התורה בשביל להרבות זמיות לכלל ולפרס, והו טוב מתענית וכו"ב', ע"כ. [קובץ איש' א', ר"א].

4. בעקבות הזכרת שמו ושמועתו של הגאון הצדיק רבי בן ציון דיוויו זצ"ל, הוספנו כאן דברים שכתב בעל המאמר, הגר"ש ציציק

מיחד, התעניין בשלומי וכו', אחר כך אמר רבנו חיים לרבי ראובן, [אני כותב בתרגום], 'תשמעו היטב מה שאני אומר לכם, כשהייתי ר"מ בוואליין, ה'עבודות השם' שלי היתה, ליישב רמב"ם מוקשה, וכעשיו כרבה של בריסק, ה'עבודות השם' שלי היא ליישב 'קשת-רוח'... [ליישב אשה יהודית - מוקשית] - 'פאר ענטפערן, א שווערע אידעלע'... ע"כ דבריו הקדושים והנוראים של רבנו חיים הלוי זצ"ל.

כאשר ספרתי בשעתו את הסיפור הזה לפאר מעלת כבוד מרן הגאון רבי חיים קרייזוויט זצ"ל, בביתו של דודי הרה"צ עמוד החסד רבי מיכל גוטספרב זצ"ל, כל כך התרגש רבי חיים קרייזוויט זצ"ל מהסיפור, ושאל אותי, ממי שמעתי הסיפור הקדוש והנפלא הזה? ואהא השבתי לו, ששמעתי מרבי רפאל הלוי הנ"ל, ואמר לי 'זייער גוט' - [טוב מאוד]... 'אני כבר אדווש ממנו, יסיפר לי את שנית, ועל כל הדיוק הבריסקאי - כי זה סיפור קדוש ונפלא עבור'... ע"כ. [ענת' זצ"ל]...

3. וממשיך שם החפץ חיים, זה לשונו: 'זהו שאמר הכתוב [משלי ח', כ"א]: 'ואוצרותיהם אסאל', היינו משום שעל פי הרוב אותם האנשים שדבוקים תמיד לתורת השם הם דחוקים במצבם מאד ואינם יכולים לקיים מדת הצדקה והחסד, והם דוגמים על ענין זה, וגילה לנו הכתוב שלבסוף ימלא אוצרותיהם ולא יהיו חסרים כל טוב מכל שכרי המצוות' ע"כ. [שם עולם, ח"א פ"ט בהגה"ה]

ואה. הראינו מה דאיתא ב"תנא דבי אליהו" [אליהו רבא] פרק י"ח, זה לשונו: 'כיוון שלומד את התורה, הרי זה מביא טובה לעולם ויכול הוא לבקש חסמים ולהתחיל לפני הקדוש ברוך הוא ויפקע [פוחת] את הרקיע [בתפילתו] ויביא מטר לעולם' וכו', ע"כ. ואיתא בבבא מציעא [פ"ה ב', ג'זר] רבי עניתא, אחתיהו לר' חייא ובני, אמר שביי הרוח ונשבה זיקא אמר

